UNKARIN UUTISET

Magyar Hírek 3/2014

Tampereen Suomi-Unkari Seura ry:n jäsenlehti 24. vuosikerta

UNKARIN UUTISET
Magyar Hírek 3/2014

SISÄLLYS

Puheenjohtajan palsta 3
Tamperelaiset Transilvaniassa 5
***Választút* – miksi kävimme siellä?..... 20**
Matkavaikutelmia 24
Miksi pitää matkustaa noin merkillisiin paikkoihin – Unkariin ja Transilvaniaan..... 27
Onko unkari suomalais-ugrilainen kieli? 32
Finn-magyar tematikus szótár..... **35**
Oiva lahja unkarilaiselle ystävälle! 36
Ajankohtaista 37
Yhdistyksen hallitus 2014..... 39

KANSI: Debrecenin uutta keskustaa. Suurkirkon tuntumassa olevan kauppakeskus Forumin sisäänkäynti. Kuva Maija Wahlgrén. **.....**

JULKAISIJA: Tampereen Suomi-Unkari Seura
INTERNET: http://www.suomiunkari.fi/osastot/wordpress/tampere
TOIMITUKSEN OSOITE: Lindforsinkatu 16 A 40 33720 Tampere
TOIMITUKSEN SÄHKÖPOSTI: tor.takalo@gmail.com
VASTAAVA TOIMITTAJA: Tenho Takalo
TOIMITUSNEUVOSTO: Irmeli Kniivilä, Laura Panula ja Eija Kukkurainen.
PAINOPAIKKA: Juvenes Print: Tampereen Yliopistopaino OY
24. vuosikerta Ilmestyy 4 kertaa vuodessa
Osaston tilinumero: **FI32 8000 2006 4310 26**

Puheenjohtajan palsta

Kulunut kesä: kylmä kesäkuu, kuuma heinäkuu, elokuun alun lämpö ja loppukuun herkät sateet alkavat olla kaunis muisto vain. Nyt on aika valmistautua syyskauteen, mutta muistellaan kuitenkin ensin hieman menneen kesän tapahtumia. Tampereen Suomi-Unkari Seura lähti yhdentoista hengen voimin toukokuun lopussa Transilvanian matkalle.

Menomatkalla Miskolcissa tapasimme paikallisia Suomi-ystäviä, jotka kunniakonsuli **Csaba Deák**in johdolla olivat meitä Suomen lippujen kera vastassa Miskolcin rautatieasemalla. Vietimme yhdessä miellyttävän illan, joka alkoi City-hotellin terassilla ja päättyi viinikellariin. Miskolcista saimme vielä Transilvanian joukkoomme täydennystä, kun **Anikó Urbán** tyttärenszä **Zsófin** kanssa liittyi seuraamme.

Transilvanian retkestämme tulee enemmänkin tekstiä ja kuvia tämän lehden numerossa, joten yhteenvetona todettakoon vain, että paljon nähtiin ja koettiin. Muuten kaikki meni hienosti, mutta säät olisivat voineet olla lämpimämmät. Onneksi ihmisten ystävällisyys ja hyvä tunnelma – ja aina niin nopeasti tarjottu pálinka karkottivat kylmyyden.

Kesä on tuonut monia unkarilaisia Suomeen ja Tampereelle. Lempäälän yhdistys sai ystävyyskaupungistaan Tapolcasta ryhmän vieraakseen ja tapolcalaiset tekivät visiitin myös Tampereelle ja luoksemme Suvantokadulle.

Viimekesäiseen tapaan myös runoilija **Dániel Varró** perheineen vietti heinäkuuta Tampereella. Hän ja kääntäjä **Tuula Komsi** lukivat Varrón hauskoja ja oivaltavia runoja Kahvila Runossa, jonne tälläkin kertaa oli tullut myös runoilija **Kirsi Kunnas**. Varró on unkarintanut Kunnaksen runoja ja kahvilassa hän sai runoilijalta itseltään vielä opastusta rytmiin ja oikean tunnelman löytymiseen.

Varrón perheen kanssa samaan aikaan Tampereella piipahti myös muitakin kirjallisia henkilöitä Unkarista, sillä runoilija **Anna T. Szabó** kirjailijamiehensä **György Dragomán**in ja kahden poikansa kanssa olivat parin päivän tutustumisretkellä kesäisen kauniissa kaupungissamme. He osallistuivat myös Lempäälän yhdistyksen suositulle ”Tonavan mutkan retkelle” ja nauttivat kovasti tarjonnasta: aidosta suomalaismaisemasta, saunasta, uimisesta ynnä muusta.

Tämän kesän kauniisiin Tampereen Unkari-aiheisiin kesämuistoihin kuuluu vielä parin kolmen unkarilaispariskunnan ja lapsiperheen Tampereen visiitti. Joka kerta Tamperetta näyttäessäni ihailen vieraiden lailla kaunista kaupunkiamme.

Syksyn aloitamme hyvin unkarilaisittain, sillä 20. syyskuuta kokoonnumme Kalevan kirkon suureen keittiöön (oppimaan) tekemään unkarilaisia ruokia. Katso muualta

tästä lehdestä ilmoittautumisohjeet ja tule mukaan kulinaarisiin nautintoihin!

Suomalais-ugrilaista kulttuuria on tarjolla lokakuun kolmantena lauantaina eli tänä vuonna 18. lokakuuta, kun Tampereella *Wivi Lönn* -salissa vietetään sukukansapäivää. Tätä päivää on pääkaupunkiseudulla vietetty jo useampana vuonna. Nyt yritämme saada sukukansoja esitteleviä luentoja, teatteri- ja musiikkiesityksiä yms. myös tänne Tampereelle. Ko. päiväähän vietetään Unkarissa ja Virossa kansallisena juhlapäivänä.

Yritämme saada Tampereen tilaisuuteen myös unkarilaisia esiintyjiä. Päivän tarkempi aikataulu ja ohjelmisto valmistuu pikkuhiljaa. Niinpä toivomme, että käyt www-sivuillamme: *http://www.suomiunkari.fi/osastot/wordpress/tampere* tai kurkistat Facebookiimme: *Tampereen Suomi-Unkari Seura,* niin saat päivitettyä tietoa tapahtumista.

Kulttuuriretkenä teemme lauantaina 25. lokakuuta teatterimatkan Helsinkiin, jossa katsomme kaupunginteatterin Vanja-enon. Unkarilaisuutta kappaleessa on ohjaus, lavastus ja puvustus. **Tamás Ascher** on jo muutaman kerran aikaisemminkin ollut Suomessa ohjaamassa. Helsingin Kaupunginteatterin Vanja-enon päätähtinä ovat Esko Salminen, Santeri Kinnunen ja Martti Suosalo. Ilmoittaudu tälle retkellekin mahdollisimman pian!

Loppusyksyn tapahtumat sujunevatkin sitten aikaisempien hyviksi havaittujen mallien mukaan: perinteiset joulumyyjäiset Kalevan kirkolla pidetään marraskuun lopussa, 27.11. klo 17-19. ja pikkujoulu tonttuillaan Suvantokadulla 12.12. klo 18.

Vuoden neljäs lehtemme ilmestynee ennen näitä tapahtumia, joten myöhäissyksyn tapahtumista myöhemmin vielä lisää.

Mielenkiintoista ja aktiivista syyskautta! Toivottavasti tavatataan yhteisissä tilaisuuksissamme!

Irmeli Kniivilä

Budapestia valloittamassa ennen Transivaniaa

Ryhmämme kokoontui vähitellen toukokuun viimeisenä viikonloppuna Budapestissa, viimeiset saapuivat "tukikohtaamme" **Hotelli Corviniin** maanantaina 26. toukokuuta. Meille jäi pari päivää aikaa tutustua pääkaupunkiin ennen kuin lähdimme kohti Miskolcia

Oikealla ylhäällä Unkarin romanien joukkotuhon eli holokaustin muistomerkki Elisabetin sillan Pestinpuoleisessa päässä. Alla koululaiset ihastelemassa helteisenä päivänä soivaa suihkulähdettä Margit-saarella opettajiensa kanssa. Kuvat Marjut Huhtinen ja Jorma Perälä.

26/05/201

Tamperelaiset ja miskolcilaiset yhteisellä päivällisellä 28.5.2014. Yläkuvassa keskustelemassa ja alkupaloja odottelemassa edessä vasemmalla Suomen kunniakonsuli Csaba Deák, sitten Eija Kukkurainen, Zsuzsa Ács, István Földi, tuntematon, Ede Ácz ja Géza Kiss. Pöydän päässä Miskolcin Unkari-Suomi Yhdistyksen puheenjohtaja Tamás Farkas. Edessä oikealla tummatukkainen Anikó Urbán, Miskolcin yhdistyksen sihteeri Enikő Órás, Ulf Sörlin sekä taaempana vielä tunnistettavissa Irmeli Kniivilä. Viereisessä kuvassa Enikő Órás, ja Tenho Takalo. Kuvat Maija Wahlgrén ja Jorma Perälä.

Tamperelaiset Transilvaniassa

Alkuvalmisteluja

Kuten edellisessä Unkarin Uutiset/Magyar Hírek-lehdessämme kerroimme suunnittelimme touko-kesäkuun vaihteeseen Tampereen Suomi-Unkari Seuran retkeä Transilvanian maille. Me retkelle lähtijät tapasimme Tampereella kevään mittaan muutamaan otteeseen. Näissä tapaamisissa hahmoteltiin tulevaa matkareittiä ja -ohjelmaa sekä kartoitettiin retkeläisten toiveita.

Retki toteutuikin lähes tyystin näiden suunnitelmien mukaan. Seurueeseemme kuuluivat Aino, Eija, Jorma, Liisa, Maija, Marjut, Rauno, Tenho, Tuulikki, Ulf ja allekirjoittanut. Vain pari meistä oli aikaisemmin käynyt Transilvaniassa, muut olivat ensikertalaisia.

Lähdimme Suomesta Unkariin hieman eri aikoihin, mutta treffit oli tehty keskiviikoksi 28.5. ystävyyskaupunkiimme Miskolciin, jossa majoituimme yhdeksi yöksi edellisiltä käynneiltä tutuksi tulleeseen City-hotelliin.

Miskolc

Cityn terassilla vietimme miellyttävän illan Miskolcin Suomi-ystävien kanssa. Mukana olivat tietenkin puheenjohtaja **Tamás,** sihteeri **Enikő,** kunniasihteeri **Zsuzsa** ja **Pista-bácsi** sekä joukko muitakin Suomi-ystäviä. Alkuiltaa kanssamme vietti myös kunniakonsuli **Csaba Deák.** Aidon unkarilaisen lisämausteen saimme loppuiltaamme vielä, kun Raunon vanha tuttu, **Péter Hölz** vei meidät **Avas**-kukkulan viinikellariinsa. Siellä saimme maisteltaviksemme useita hyviä unkarilaisviinejä.

Matkaseurueeseemme liittyi Miskolcista vielä **Anikó Urbán** ja hänen tyttärensä **Zsófi.** Anikóhan oli jo maaliskuisen Tampereen visiittinsä aikana suunnittelemassa kanssamme retkeä. Hän myös varasi Transilvanian majoituksemme, tilasi bussin ja oli oppaanamme ja tukenamme monissa asioissa.

Helatorstaiaamuna 29.5. pakkasimme tavarat 16 hengen pikkubussiin ja **Csaba**-kuljettajan turvallisessa ohjauksessa lähdimme aurinkoisesta Miskolcista kohti **Kolozsvár**ia, jossa olisi ensimmäinen yöpymispaikkamme. Matka sujui mukavasti Itä-Unkarin tasaisessa pustan maisemassa: **Püspökladány, Berettyóújfalu, Biharkeresztes;** rajan ylittäminen kahden EU-maan välillä on nykyisin helppoa.

Nagyvárad

Ártánd-Bors -rajanylityspaikalla muutamat vaihtoivat vielä Romanian rahaa, ja sitten olimmekin valmiita suunnistamaan ensimmäiseen Romanian puolella olevaan pysähdyspaikkaamme Nagyváradiin.

Siellä meitä oli vastassa keväällä Miskolciin yliopistossa opiskelijavaihdossa ollut Anikón opiskelija **István Restás**. Hän oli suunnitelllut meille kävelykierroksen kaupungilla ja varannut lounaspaikaksi **Chicken House** -ravintolan. Sää suosi meitä vielä Nagyváradissa; siellä kiertelimme ja katselimme kaupungin keskustassa nähtävyyksiä, kirkkoja, patsaita yms. Nagyváradin kauniiseen teatteriin pääsimme myös sisälle opastetulle kierrokselle, jonka ammattitaidolla veti **Emilia Fekete.** Kolmen kadun risteyksessä olevaa upeaa, erittäin koristeellista Unkarin jugendtyyliä edustavaa **Sas** (Kotka) -palatsia ihailimme monelta puolelta.

Romaniassa olosuhteet ovat muuttuneet erityisesti vuoden 1989 tapahtumien jälkeen. Niinpä esim. Nagyváradiinkin on perustettu *Partiumi Keresztény Egyetem* (entisen Unkarin alueella, nykyisen Romanian länsirajalla toimiva kristillinen yliopisto). Tätä yliopistoa tukee sekä Unkarin valtio että reformoitu kirkko. Sen iäkäs, yli 50 vuotta opettajana toiminut professori **András Csaba Bíró** kertoi meille yliopiston toiminnasta ja vuoden 1989 jälkeen muuttuneesta elämästä Transilvaniassa.

Nagyváradista jatkoimme kohti Transilvanian pääkaupunkia, Kolozsvária. Matkalla ihmettelimme uutta pompöösiä rakennustyyliä, jota oli runsaasti nähtävissä mm. **Bánffyhunyad**iin rakennetuissa tai rakenteilla olevissa aavemaisissa taloissa.

Körösfő

Pysähdyimme katsastamaan tien varressa myynnissä olevia perinteisiä käsitöitä käsitöistään kuuluisalla Kalotaszegin alueella, tällä kertaa Körösfőn kylässä. Sade oli kuitenkin alkanut, ja koska tiesimme, että viiden päivän kuluttua tulemme samaa reittiä takaisin, päätimme jättää ostokset paluumatkalle.

Kolozsvár

Kolozsváriin saavuimme sateessa myöhään illalla. Majoituimme keskustan kauniiseen hotelli **Agape**en. Emme ehtineet enää illalliselle, mutta emme oikeastaan sitä kaivanneetkaan, sillä Miskolcista matkaevääksi saatuja leivonnaisia, hedelmiä ja juotavaa oli vielä runsaasti jäljellä. Saimme käyttöömme hotellin upean **József Hirschler** -salongin, nautimme matkaeväitä ja kertasimme ensimmäisen päivän tapahtumia.

Aamu Kolozsvárissa ei valitetavasti tuonut auringonpaistetta, vaan melko sateisessa säässä kiersimme ja katselimme kaupungin keskeisiä nähtävyyksiä. Kierroksellemme tuli mukaan kaksi **Babeş-Bolyain** yliopiston suomen opiskelijaa, **Juci Keresztes** ja **Attila Molnár.** Hekin oppivat varmaan niin historiaa kuin suomen kieltäkin, kun Tenho Takalo kertoi Matias Corviniuksen ratsastajapatsaalla, Kolozsvárin kuuluisimmalla kohtauspaikalla, tästä Unkarin historian tärkeästä renessanssikuninkaasta, joka syntyi Kolozsvárissa v. 1443.

Lähellä sijaisevassa **Matyás**-kuninkaan syntymätalossa toimii nykyisin taidekorkeakoulu.Tutustuimme myös pääaukion historialliseen Pyhän Mikaelin kirkkoon **(Szent Mihály templom)**. Tämä goottilaistyylinen ja nykyisin roomalaiskatolinen kirkko on pitkän historiansa aikana kokenut monenlaisia kohtaloita. Näimme vielä mm. vanhan fransiskaanikirkon, Teknillisen yliopiston rakennuksia, pääpostin, Unkarilaisen teatterin ja oopperan. Sade valitettavasti kuitenkin häiritsi kierrostamme; niinpä

Hengen ja ruumiin ravintoa. Yläkuvassa Nagyváradin teatteri, joka herätti yleistä ihastustamme. Ryhmämme on juuri nousemassa portaita kohti pääovea. Alakuvassa Péter Hölz esittelee viinikellarinsa antimia. Tarkkaavaisista kuulijoista kuvaan on päässyt Tuulikki. Irmeli – kuvassa selin – toimii tälläkin kertaa kaikentietävänä ja -taitavana väsymättömänä tulkkina ja matkanjohtajana, jolle mikään eteentullut asia ei ollut vieras.

näkymät ylhäältä **Fellegvár**ista eivät olleet lainkaan niin selkeät ja pitkällekantavat kuin ne joskus kauniina ja aurinkoisena päivänä ovat. – Kolozsvárista on kasvanut suurkaupunki, jossa on yli 300000 asukasta. Näistä vain noin 19 % unkarinkielisiä, vuonna 1910 kaikkiaan 60800 asukkaasta 83 % oli unkarilaisia. Kaupungin liikenne on pahoin ruuhkautunut, keskustan kapeita katuja ei ole tehty nykyliikennettä ajatellen.

Marosvásárhely

Kolozsvárista matkamme jatkui kohti Marosvásárhelyitä. Kaupungin noin 130000 asukkaasta 45% on unkarinkielisiä. Marosvásárhely on alueen kaupan ja kulttuurin keskus. Vaikka romaniankielisiä asuukin kaupungissa nykyisin jo jonkin verran enemmän kuin unkarinkielisiä, niin se on edelleenkin melko unkarilainen kaupunki ja siellä toimii mm. unkarinkielinen teatterikorkeakoulu.

Sateesta johtuen vietimme keskustan erittäin koristeellisessa ja upeassa, hieman yli 100-vuotiaassa Kulttuuripalatsissa suunniteltua enemmän aikaa. Mutta oli siellä katsomistakin: näimme taidenäyttelyitä, kuuntelimme musiikkiharjoituksia, ihastelimme kaunista mosaiikkia, upeita freskoja ja patsaita sekä taidokkaita lasimaalauksia, jotka esittivät mm. kirjailija **Jókai**ta, runoilija **Petőfi**ä, taidemaalari **Munkácsy**a sekä säveltäjiä **Liszt** ja **Erkel.**

Szováta

Sateessa jatkoimme matkaamme kohti seuraavaa yöpymispaikkaamme Szovátaa.

Siellä Ildikó Vendégházan isäntä jo odottikin meitä pihassa avotulen ääressä pálinkalasit tarjoiluvalmiina. Lämmikettä saatuamme asetuttiin taloksi, katsastettiin makuupaikat ja valmistauduttiin illalliselle, jolta ei ruokaa ja juomaa puuttunut. Isännältä saimme tietää, että kuuluisa karhuntaljan muotoinen **Medve**-tó ei sateisesta ja kylmästä säästä johtuen olekaan vielä uimareitten käytössä, mutta lähellä oleva **Mogyorós**-niminen järvi kyllä olisi auki. Sinne siis suunnistimme seuraavana aamuna. Tätä Mogyorós-järveä kohti kävellessämme näimme Szovátan kauniita pitsihuviloita ja lomakoteja. Järvikin löytyi, ja tuntui, että siellä kaikki oli valmista kylpyläkauden alkuun, mutta portti olikin lukossa eikä huhuilustamme huolimatta kukaan tullut meille ovia avaamaan. Meiltä jäi siis kokematta, kuinka helppoa näissä suolapitoisissa järvissä olisi ollut uida ja kellua.Nämä ilot odottanevat varmaan seuraavalla kerralla, jolloin ehkä tarvitsemmekin enemmän näiden vesien tervehdyttäviä ja nuorentavia vaikutuksia!

Parajd

Suunnistimme näin ollen kohti Parajdin suolakaivosta, jonne lisäksemme halusi mennä suuri joukko luokkaretkellä olevia koululaisia. Töpötäysi bussi vei meidät alas kaivokseen, ja sinne päästyämme tuli selväksi, että tilaa, katsomista ja kokemista siellä riittää kaikille. Paikka sopii erinomaisesti mm. astmaatikoille tai muista hengitystiehytongelmista kärsiville, mutta kyllä meidän muidenkin oli siellä helppo hengittää.

Lasten viihtymistä ajatellen paikalle oli rakennettu erilaisia leikkipaikkoja, keinuja ja liukumäkiä. Aikuiset voivat tutustua

suolamuseoon, kirkkoon; olipa siellä myös ruokala, jossa söimme halvan ja lämmittävän lounaan. Jos kotona haluaisi vielä jatkaa suolan antamaa hyvää vaikutusta, niin sieltä oli mahdollista ostaa monenlaisia suolatuotteita: saippuoita, suolalamppuja, suolatyynyjä jne.

Korond

Parajdista matkamme jatkui kohti **Korond**ia, joka on kuuluisa kauniista keramiikastaan.

Kylässä asuukin useita tunnettuja keraamikkamestareita ja -perheitä. Kylän päätien molemmin puolin on esillä runsaasti keramiikkaa vieri vieressä olevissa myyntikojuissa. Alueen sinivalkoinen keramiikka on ehkä kuuluisinta ja suomalaisen silmään sopivaa, mutta myös muunvärisiä ja -laisia talous- ja koriste-esineitä sekä muusta meteriaalista valmistettuja käsityötuotteita on saatavilla. Korond onkin alueen rikkaimpia kyliä.

Csíkszereda

Korondista jatkoimme vielä **Csíkszereda**an, joka ei ollut alkuperäisessä matkasuunnitelmassamme mukana lainkaan. Nyt sade kuitenkin joudutti matkaamme niin, että päätimme piipahtaa myös tässä hieman alle 40 000 asukkaan Székelyföldin kaupungissa. Täällä asukkaista yli 30 000 puhuu äidinkielenään unkaria.

Csíkszeredassa meitä odotti entinen oppilaani, nykyisin hyvä ystäväni **Éva Takács,** joka näytti meille kaupunkia: 1600-luvun alussa rakennetun jykevän **Mikó**-linnan, Kulttuuritalon, kauniisti kunnostetun **Áron Márton**in lukion. Pääsimme myös sisään v. 2001 valmistuneeseen **Imre Makovecz**in suunnittelemaan moderniin roomalaiskatoliseen kirkkoon. Csíkszeredasta löytyy jäähallikin, sillä se on Transilvanian ja koko Romanian paras jääkiekkokaupunki, jonka pelaajat pelaavat Unkarin mestaruussarjassa. Lopuksi Éva opasti meidät vielä **Csíksomlyó**n kirkkoon, jossa valmistauduttiin helluntaina vietettävään Csíksomlyón pyhiinvaellukseen. Tämä erityisesti nyt 2000-luvulla kasvanut vaellus on saavuttanut valtavat mittasuhteet. Väkeä tulee erikoisjunilla eikä vain Unkarista, vaan kaikkialta muualtakin maailmasta. Tänä vuonna vierailijoita odotettiin tulevan yli 400 000.

Jätimme Évalle hyvästit ja suuntasimme pikkubussimme nokan kohti seuraavaa yöpymispaikkaa.

Gyergyószárhegy

Kozma Vendégháza oli toinen perhemajoituspaikkamme. **Gyergyószárhegy** osoittautui pieneksi kyläksi, joka on kuuden kilometrin päässä **Gyergyószentmiklós**ista. Hyvä, että touhukas Ildikó-emäntämme tuli meitä autolla vastaan, sillä ilman hänen opastustaan tuskin olisimme uskaltaneet lähteä kylän pienelle, mutkaiselle ja möykkyisälle tielle.

Tien päästä löytyi kuitenkin tilava maalaistalo, josta kukin meistä sai seuraavan yön nukkumapaikkansa. Heti huoneet valittuamme meitä odottikin taas muhkea illallinen, jossa Transilvanian herkut toisensa jälkeen löysivät pöytäämme – eikä juomistakaan ollut puutetta. Saimme kuulla, että kylässä on **Lázár**-suvulle 1400-luvulla rakennettu linna, jossa nuoruusvuosiaan on viettänyt mm. ruhtinas **Gábor Béthlen**. 1960-luvulla

Kaikki ryhmämme jäsenet olivat varmaan tyytyväisiä siihen, että huonosta säästä huolimatta päätimme lähteä Sammakoiden solaan (unk.Békas-szoros).

Matkalla halki vuoriston ajoimme todellisia serpentiiniteitä ja ymmärsimme, ettei Karpaattien tuo osa turhaan ollut saanut nimekseen **Gyergyói havasok** (*havas* = lumihuippuinen vuori). Itse sola on n. 560 metrin korkeudessa, mutta lähistöllä on mm. 1790 metrin korkuinen **Nagy-Hagymás**-niminen huippu. Solan pohjalla kulkee tie ja Békás joki virtaa kohti itää eli olemme ohittaneet vedenjakajan. Kuvassa näkyy tie ja sen vasemmalla puolen puro, joka sateiden jälkeen virtasi todella vuolaana.

Molemmin puolin solaa oli transilvanialaiseen ja romanialaiseen tapaan tietä reunustavia myyntikojuja, jotka ulottuvat tien reunaan saakka. Tienpuoleinen seinä on avattavissa ja kaupankäynti on vaivatonta, mutta liikenteen takia turistin on syytä olla varovainen. Näin oli myös **Körösfőssä** ja **Korondissakin**, jossa rakennelmat olivat jo hiukan tukevammat. Kun ohikulkuteitä ei ole rakennettu, kulkee kaikki liikenne kylän halki ja kyläläiset ovat rakentaneet putiikkinsa tien reunaan. – Kätevää, mutta ei kovin turvallista.

restauroidussa linnassa pidetään nykyisin erilaisia taideleirejä. Näiden leirien tuotoksia kuin myös muita teoksia on näytteillä linnassa.

Maalaistalon äänet ja raikas maalaisilma tuudittivat meidät uneen illalla ja herättivät aamulla. Hyvän ja monipuolisen aamiaisen lisäksi saimme aamulla nauttia myös aidon székelyläisisäntämme hauskoista székelyläisvitseistä. Ennen lähtöä ihailimme vielä Ildikó-emännän puutöitä: kaunista **Székely-porttia**, lampetteja, kynttilänjalkoja yms. Isäntä esitteli myös mielellään pieniä kissanpoikia ja muita maalaistalon eläimiä. Koristeisen portin edessä otettujen aamupotrettien jälkeen olimme taas valmiita istumaan bussiin ja ajamaan kohti uusia elämyksiä.

Gyilkos-tó ja Békás-szoros

Ylöspäin mutkaisella tiellä matkatessamme jännitimme, tulemmeko näkemään mitään, sillä sade ja sumu häiritsivät pahasti näkyvyyttä. Meillä oli kuitenkin onnea, ilma kirkastui ja pysähdyimme kirkkaassa säässä **Gyilkos-tó**n eli Tappajajärven rannalle. Tästä Gyilkos-järvestä, joka romaniaksi on **Lacul Roşu** eli Punainen tai Verinen järvi, on olemassa monta legendaa. Selvää onkin, että kun hieman punertavasta vedestä törröttää suurten puiden katkenneita runkoja, niin se saa mielikuvituksen liikkeelle.

Yhden tarinan mukaan vuoren ryöväri oli ryöstänyt lähteen luota kauniin Eszter Fazekasin ja vienyt hänet **Cohárd**-vuoren huipulle.Tyttö rukoili vuorten hengiltä apua ja nämä auttoivatkin häntä selviytymään kallioisilta kiviltä. Tästä suuttunut ryöväri löi silloin rautatangolla niin lujasti kallioon, että se putosi laaksoon ja sulki veden. Näin syntyneen padon taakse keräytyi vettä ja Gyilkos-järvi syntyi.

Historian tietojen mukaan **Békás**-joen laaksoon syntyi kesällä 1837 järvi siten, että runsaiden sateiden seurauksena liikkeelle lähteneet valtavat maamassat putosivat alas ja sulkivat Békás-laakson. Näin syntyi 11000 neliömetrin suuruinen järvi, jonka lähes 10 metriä syvässä vedessä sojottavat laaksossa olleen kuusimetsän jäännökset. Békás-joen molemmin puolin kohoavat kalliot, joista näyttävin ja muotonsa puolestakin erikoinen on **Oltár-kő** (Alttari-kivi); sen korkeus on 1154 metriä.

Viisi kilometriä pitkän ja kapean solan molemmin puolin kohoavat kalliot, puro solisee vieressä ja tie kulkee keskellä. Sola jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäinen on nimeltään **Pirun portti,** toinen **Pirun veranta,** kolmas ja kaikkein kapein osa on 1,5 km:n pituinen **Pirun kaula.** Molemmin puolin tietä puron yläpuolella kohoavat 250-300 metrin korkuiset kalkkikiviseinät. Tätä kapeikkoa kävellessä sekä silmät että korvat saavat elämyksiä, jotka pysyvät pitkään mielessä.

Székelyudvarhely

Tästä erikoislaatuisesta maisemasta suuntasimme sitten kohti **Székelyudvarhely**in kaupunkia, jonka runsaasta 37 000 asukkaasta yli 35 000 on unkarinkielisiä. Kaupungissa on syntynyt ”suurin székelyläinen” historioitsija, kansa- ja maantieteilijä, lehtimies: monella alalla vaikuttanut **Balázs Orbán** (1829-1890). Székelyudvarhelyissä

oppaanamme oli Anikón tuttu, lähikylässä asuva **Albert Fülöp**. Hän vei meidät ensin paikalliseen **Dagi**-ravintolaan, jonne meidän lisäksemme oli tullut paljon muitakin ruokailijoita, oli sunnuntai ja perhejuhlien aika. Saimme odottaa tilaustamme, ”talon lautasta” kauan, mutta odotus ei ollut turhaa: kun ruoka vihdoin saapui, sitä oli runsaasti ja kaikki löysivät lautaselta itselleen sopivia makupaloja.

Segesvár

Székelyudvarhelyin nähtävyydet katseltuamme lähdimme vielä toiseenkin kaupunkiin, joka ei ollut alkuperäisessä ohjelmassamme. **Segesvár** on ikivanha asuinpaikka. Slaavilaiset paikannimet viittaavat asutukseen jo ennen unkarilaisten maahantuloa. Lisäksi hallitsija Géza II kutsui jo 1100-luvulla saksilaisia paikalle vilkastuttamaan alueen taloutta, ja 1300-luvulla paikka olikin jo alueen saksilaisten tärkein kauppapaikka.

Linnan vanhimmat muurit ovat 1100-luvun lopulta, ja tyypilliseen tapaan linnaa on rakennettu lisää tai korjailtu lähes jokaisella vuosisadalla. Toisen maailmansodan jälkeen saksankieliset alkoivat lähteä kaupungista, ja tämä jatkui voimakkaana presidentti **Ceauşescu**n aikana. Nykyisin kaupungin noin 32000 asukkaasta vain noin 600 puhuu äidinkielenään saksaa. Romanejakin on enemmän, noin 1000, unkarinkielisiä noin 6000 ja romaniankielisiä noin 25000. Kaupungin historiallisiin nähtävyyksiin ja ehkä katsotuimpiin kohteisiin kuuluu nykyisin hotellina toimiva **Vlad Tepeş**in, Draculan isän talo. **Dracula** olikin näkyvästi esillä mm. kaupungin matkamuistotarjonnassa. Segesváriin aikaisemmin suunniteltua Dracula-teemapuistoa ei kaupunkiin kuitenkaan taida olla tulossa.

Székelyudvarhelyssä on room.-kat. piispa Áron Mártonin (1896-1980) muistomerkki. Piispa Áron nousi keväällä 1944 vastustamaan juutalaisten kuljetuksia Auschwitziin. **Szovátan** pääkatu oli sateinen ja pilvet roikkuivat alhaalla. Pensionaatit ja pikkuhotellit olivat ylenpalttisesti koristeltuja. **Parajdin** suolakaivokseen oli todellinen koululaisryhmien ryntäys.

Banffyhunyadin “kummitustalo”, tässä kuitenkaan ei ole ylimääräisiä kimmelteleviä sipulitorneja, kuten naapuritaloissa. – Mutta miten sanotaankaan: Makuasioista ei sovi kiistellä!

Uudelleen Kolozsvár

Segesvárista ajoimme taas pimeässä ja sateessa kohti Kolozsvária ja jo tuttua hotelli Agapea, joka oli viimeinen yöpymispaikkamme Transilvanian puolella. Tälläkin kertaa tulimme niin myöhään hotelliin, ettemme jaksaneet enää lähteä illalliselle, vaan kokosimme matkaeväistä ja erityisesti Szekelyudvarhelyin lounaspaikassa meille pakatusta ”lautasesta” piknikin seurueellemme. Tämän iltapalan nautimme hotelli-huoneittemme yhteisessä aulatilassa.

Viidennen matkapäivämme hotelliaamiaisella huomasimme, ettemme olekaan ainoita suomalasia hotelli Agapessa. Kirjailija **Pirkko Saisio** ja elokuvaohjaaja **Pirjo Honkasalo** olivat tulleet Kolozsvárin filmivestivaaleille, jossa esitettiin Honkasalon uusin filmi Betoniyö. He kertoivat kiertäneensä pari päivää maaseutua ja tehneensä mielenkiintoisia havaintoja, mista varmaan myöhemmin tulemme kuulemaan.

Aamiaisen jälkeen retkeläisemme saivat hieman omaa aikaa.Tuolloin itse kukin voi päättää, mitä haluaa tehdä aamupäivän aikana: levätä hotellissa, käydä ostoksilla vai katselemassa kaupunkia.

Válaszút

Iltapäivällä lähdimme vajaan 30 km:n päässä Kolozsvárista olevaan Válaszútiin. Tie sinne oli erittäin hyvä. Joku tiesikin kertoa, että se rakennettiin silloin, kun Nokia tuli Romaniaan ja lähitienoolle. – Válaszút on nykyisin kuuluisa erityisesti **Zoltán Kallós**in kokoelmista. Tästä voi lukea toisaalta tästä lehdestä.

Válaszútissa syntyi myös kirjailija **Albert Wass** (1908–1998), joka joutui lähtemään maasta sodan lopulla ensin Saksaan ja myöhemmin Yhdysvaltoihin. Unkarilaiset lukijat ovat löytäneet Wassin oikeastaan vasta hänen kuolemansa jälkeen. Monet hänen teoksistaan kertovat lempeän humoristisella tavalla transilvanialaisten elämästä.

Bánffyhunyad ja

Debrecenin kaupunki on pessyt kasvojaan jo useita vuosia, nykyinen hallinto on rakentanut mm. aukioita ja upeita suihkulähteitä.

Napyváradissa Zsófi ja Anikó Urbán sekä Irmeli Kniivilä keskustelevat emeritusprofessori András Csaba Bírón kanssa *ex tempore* -esitelmän jälkeen.Kuvat Maija Wahlgrén..

Kalotaszeg

Válaszútin visiitin jälkeen lähdimme kotimatkalle. Paluumatkamme kulki suurin piirtein samoja reittejä kuin Transilvaniaan matkatessamme. **Bánffyhunyad**iin toivottiin pysähdystä, jotta halukkaat voisivat valokuvata puolivalmiita, erivärisiä, kiiltäväkattoisia linnamaisia "aavetaloja".

Pysähdyimme nyt myös **Körösfő**ssä, jossa monet tekivät käsityöostoksia ja käyttivät loput Romanian rahansa. Erinomainen kuljettajamme Csaba tarvitsi vielä yhden pakollisen lepohetken Romanian puolella, ja sen päätimme pitää pienen harhailun jälkeen Nagyváradissa, jossa viimeiset leit käytettiin leivoksiin ja iltapäiväkahviin tai muihin juomiin.

Debrecen

Rajamuodollisuudet sujuivat taaskin vaivatta, ja alkuillasta olimme Debrecenissä, jossa oleva Centrum-hotelli oli valittu viimeiseksi yhteiseksi yöpymispaikaksi. Hotellissa meitä odotti **Zsuzsa Bánszegi**, jonka temaattisesta sanakirjasta edellinen lehtemme kertoi. Zsuzsalta ostimme lisää kirjoja Suomeen vietäviksi.

Myöhemmin illalla hotelliimme tuli myös **Ilona Nagy-Molnár,** joka oli luvannut näyttää meille seuraavana päivänä Debrecenin nähtävyyksiä. Näin tapahtuikin, helteisessä säässä tutustuimme Ilonan erinomaista suomenkielistä opastusta kuunnellen niin moniin keskustan paikkoihin kuin yliopistoalueeseenkin.

Debrecen on sitten viime näkemän kaunistunut, joeton ja kuiva kaupunki on saanut vettä: monia kauniita – tai vähemmän kauniita – suihkukaivoja. Kaupungin työntekijöiden ruokalassa nautitun lounaan ja lähikahvilassa juotujen lähtökahvien jälkeen oli aika matkustaa Debrecenin uudella raitiovaunulla asemalle. Junaan päästyämme olimme "väsyneitä mutta onnellisia". Vaativa retki oli tehty, paljon oli nähty, joukko oli vielä kasassa. Luvattiin muistella retkeä heti seuraavana perjantaina suomalaisen järven rannalla unkarilaista kalasoppaa syöden. Näin myös tehtiin – sovittiin rahaasiat ja huomattiin, että monipäiväinen ja -tapahtumainen retki oli tullut lopulta melko halvaksi.

Loppupäätelmiä

Näimme tällä retkellämme palasen Transilvaniaa. Ehkä matkalla mukanaolleille heräsi pienoinen Transilvania-innostus: siellähän on paljon nähtävää ja koettavaa, ihmiset ovat ystävällisiä. Kenties joskus vielä uudelleen...

Lopuksi kiitos kaikille matkaseuralaisille! Olitte hyvä ryhmä: ajoissa paikalla, ahkerasti ja kiltisti mukana, henki oli hyvä ja huumoria riitti.

Irmeli Kniivilä

Ylhäällä vas. Ildikó Vendégházan isäntä kertoo perheensä elämästä, oikealla Kozma Vendégházan Ildikó-emäntä keskustelemassa Eijan (selin) ja Irmelin kanssa. Alhaalla seurue on ryhmäkuvassa Kozma Vendégházan isäntäparin kanssa. Ildikó-emäntä on veistänyt upean székely-portin. Kuvat Marjut Huhtinen ja Jorma Perälä.

Válaszút – miksi kävimme siellä?

Kun suunnittelimme matkaamme Unkariin ja Transilvaniaan, matkanjohtajamme Irmeli Kniivilä sijoitti minut ja Ulf Sörlinin, kaksi yksinäistä eläkeläismiestä, samaan huoneeseen. Se oli hyvä ratkaisu, tulimme hyvin toimeen keskenämme ja Ulf piti minut kaidalla tiellä.

Ulf oli myös se, joka ehdotti erääksi matkakohteeksemme n. 25 km Kolozsvárin pohjoispuolella olevaa **Válaszút**-nimistä paikkakuntaa ja sen kansatieteellistä museota. Museon virallinen nimi on nykyään **Kallós Zoltán Múzeum és Népművészeti Központ** ja sen ylläpidosta ja kehittämisestä vastaa saman henkilön nimeä kantava säätiö, joka perustettiin 1992.

Säätiö tukee Erdélyn unkarilaisia

Säätiön toiminnan tavoitteena on tukea Transilvanian unkarilaisia ja unkarilaista identiteettiä erityisesti tilanteessa, jossa unkarilaiset ovat vuosisataisilla asuinpaikoillaan jääneet tai jäämässä etniseksi vähemmistöksi. Lisäksi on paljon unkarilaisia, jotka elävät yksittäisinä perheinä tai pieninä saarekkeina romanialaisen valtaväestön keskuudessa. Oman ryhmänsä muodostavat seka-avioliitoissa syntyneet lapset, joiden unkarilaista identiteettiä ja unkarilaisuuden tuntemusta pyritään rakentamaan keskuksen organisoimilla kursseilla ja leireillä. **Zoltán Kallós** otti elämäntehtäväkseen näiden ryhmien unkarilaisen identiteetin säilyttämisen ja tukemisen. Siihen kuuluu Transilvanian (Erdély ja Partium) unkarilaisten sekä *csángó*-unkarilaisten* henkisen kulttuurin ohella myös aineellisen kulttuurin, erityisesti vaateparren ja kodin sisustuksen säilyttäminen tuleville sukupolville. Ensisijaisesti kysymys on viime vuosisadan alkupuolen ja edellisen vuosisadan lopun maaseudun kylien agraarisesta kulttuurista tai talonpoikaiskulttuurista.

Museotoiminta käynnistyy

Vuosikymmeniä ehti kuitenkin kulua ennen kuin Kallósin keräämä ja kartuttama materiaali sai ansaitsemansa puitteet.

---

* ***Csángó***-unkarilaisten määräksi arvioidaan nykyisin noin 320000.Näistä neljännes puhuu yhä unkaria. Suurin ryhmä, yli 2/3 csángó-unkarilaisista asustaa Moldovassa, Karpaattien itäpuolella so. heidän asuinalueensa ei ole kuulunut historiallisen Unkariin eli Unkarin kuningaskuntaan. Osa csángó-unkarilaisista, nyk. lähes kolmannes, on asunut historiallisen Unkarin alueella, Erdélyn ja erityisesti Székelyföldin kaakkoiskärjessä.

Yläkuvassa peruskorjattu museorakennus, *Kallós-kúria,* Irmeli tulee kertomaan, että meidät otetaan vastaan. Alakuvassa vasemmalla itse 88-vuotias Kallós keskustelemassa avustajiensa kanssa, taustalla opetus- ja majoitustilat ja ravintola internaattikurssien järjestämistä varten. Kuvat Maija Wahlgrén ja Jorma Perälä.

Kansatieteellinen kokoelma pääsi suuren yleisön nähtäväksi lopulta elokuussa 1998, kun ”Kallósin kartano”, *Kallós-kúria,* avasi ovensa museona. Museo herätti heti suurta huomiota unkarilaisten piirissä niin Transilvaniassa kuin Unkarissakin ja laajemminkin kansatieteen ja erityisesti unkarilaisen kansatieteen asiantuntijoiden ja harrastajien joukossa. Nykyisin säätiön hallinnoiman museon ja kurssikeskuksen toiminta on erinomainen esimerkki yhden henkilön horjumattomasta sitoutumisesta omaksumansa tehtävän toteuttamiseen.

Museo on auki ympäri vuoden, mutta maanantaina 2. kesäkuuta se museoiden tapaan oli suljettu. Onneksemme se avasi ovensa meille Irmelin etukäteisjärjestelyjen ansiosta. Tänä keväänä 88 vuotta täyttänyt Zoltán Kallós itse sekä säätiön edustajana **Gyöngyi Balázs-Bécsi** ottivat meidät vastaan. Heidän asiantuntevalla opastuksellaan saimme tutustua Transilvanian kansatieteellisten alueiden (kuten **Kalotaszeg, Mezőség, Marosszék** ja vaikkapa **Szilágyság**) kylien talonpoikaiskulttuurin erityispiirteisiin. Näimme konkreettisesti, miten naisten (niin naimattomien kuin naimisissa olevienkin) ja miesten vaateparsi ja sisustustekstiilit, astiat, arkut tai tarvekalut muuttuvat siirryttäessä arjesta juhlaan ja seudulta toiselle.

Kallós on museotoiminnan käynnistämisestä saakka toiminut museonsa oppaana ja kertonut joskus vaarallisistakin keruuretkistään ja kokoelmansa synnystä. Kun aluksi vain osa kokoelmasta voitiin saattaa suuren yleisön nähtäväksi, tuli tarve laajentaa näyttelyä ja samalla havaittiin myös aineistossa olevat puutteet ja aukot. Vuonna 2010 aloitti toimintansa uudistettu ja laajennettu modernin kansatieteen periaatteiden mukaan organisoitu kansantaidetta ja –tapoja esittelevä museokeskus, **Kallós Zoltán Múzeum és Népművészeti Központ**, johon museon ohella kuuluu internaatin tapaan toimiva kurssikeskus ravintoloineen ja majoitustiloineen.

Tavoitteena kulttuutriperinnön säilyttäminen

Säätiö on ilmoittanut tavoitteekseen tehdä vierailijoille tutuksi Erdélyn ja Moldovan unkarilaisten elämää, arvoja, arkea ja juhlapäiviä symboloivia esineitä ja tapoja sekä näiden merkitystä. ”Siihen on tarve – ei vain siksi että museon ja kurssikeskuksen avulla vierailijat voivat perehtyä nykyisin lähes hävinneen talonpoikaisyhteiskunnan elämän ja toiminnan yksityiskohtiin – vaan myös siksi, että jokapäiväisen elämämme elimellisenä osana on isovanhemmiltamme peritty, meille säilyneen kulttuurin, tapojen ja arvomaailman muodostama kokonaisuus, jota ei voi yliarvioida. Voimme käyttää sitä toden teolla vain, jos tiedämme, milloin, mitä, miksi ja miten meidän on suhtauduttava siihen, niin että vastuumme tuntien voimme elää siinä yhteisössä ja yhteiskunnassa, johon olemme syntyneet.”

Zoltán Kallós on saanut vuoden 1989 jälkeen lukuisia tunnustuksenosoituksia ja kunniamerkkejä, mm. Unkarin valtion jakaman Kossuth-palkinnon. Hänen ja hänen säätiönsä työtä ovat tukeneet mm. Unkarin opetus- ja kulttuuriministeriö, Unkarin pääministerin kanslia, Unkarin kansallisen kulttuurin säätiö eli *Nemzeti Kulturális Alap* sekä eräät liikeyritykset ja yksityishenkilöt.

* * * * *

Zoltán Kallós syntyi Válaszútissa (rom. Rascruci) vuonna 1926. Kylä on romanialaisasutuksen ympäröimä ja nuori Zoltán oppi äidinkielensä ohella sekä romanian että romanikielen. Hän opiskeli Kolozsvárissa ja **Sepsiszentgyörgy**in opettajankoulutuslaitoksessa hankkien opettajanpätevyyden. Hän jatkoi opintojaan menestyksekkäästi Kolozsvárin musiikkikorkeakoulussa **(Zeneművézeti Főiskola)**. Kallósin opettaja rohkaisi tätä jatkamaan kansamusiikin ja balladien keräystyötä, jonka Kallós oli aloittanut jo poikasena. – Opiskeluvuodet eivät olleet helppoja, sillä Romanian viranomaisille Kallósin vanhemmat olivat unkarilaisia ”kulakkeja”.

Kallós toimi opettajana 1940-luvun loppupuolen lähellä Kolozsvária. Hän opiskeli myös yliopistossa Kolozsvárissa 1950-luvun alkupuolen ja toimi sen jälkeen opettajana pitkään csángó-unkarilaisten asuttamilla seuduilla Moldovassa. Siellä hän perehtyi csángó-unkarilaisten perinteeseen.

Kun unkarilaisalueita pyrittiin romanialaistamaan, Kallós ryhtyi aktiivisesti keräämään csángó-kylien kansanlauluja ja kansanmusiikkia. Kun unkarinkielinen opetus kiellettiin csángó-kylissä, hän jäi alueelle jatkamaan keruutyötään, mutta joutui hankkimaan elantonsa lähes 8 vuoden ajan metsätyömiehenä. Kallós tutustui 1970-luvullaunkarilaiseen kansatieteilijään ja kansantanssin tutkijaan **Mártin György**iin. Hän teki tämän kanssa yhteistyötä tutustuen Mezőségin ja Kalotaszegin kylissä paikallisiin tanssijoihin, soittajiin ja laulajiin ja keräsi heidän perinnettään. 1970-luvulta lähtien alkoi ilmestyä Kallósin keräystyön tuloksia, useat balladikokoelmat – osin viranomaisten pyrkimysten vastaisesti.

Kallós on eittämättä merkittävimpiä unkarilaisen kansanmusiikin kerääjiä. Hänen keräämäänsä musiikkia on julkaistu äänilevyinä ja muina tallenteina. Hän on tehnyt musiikkikorkeakoulun kasvatin ammattitaidolla myös omia äänilevyjä. Hän on toiminut kansatieteellisten elokuvien asiantuntijana ja esiintynyt kansanmusiikkifestivaaleilla. Häntä pidetään myös yhtenä Erdélyn ja Unkarin tanssitupaliikkeen käynnistäjänä, joka hän on organisoinut lukuisia kansantanssi- ja kansanmusiikkileirejä. Monista Kallósin oppilaista on tullut unkarilaisen kansanmusiikin, -tanssin ja -taiteen vaalijoita ja opettajia.

Tenho Takalo

Matkavaikutelmia ...

Välähdyksiä Budapestista ja Transilvaniasta

Unkarin "reissussa" Budapestista mieleen jäi Margit-saaren kesäinen kauneus ja se, kuinka budapestilaiset näyttivät nauttivan saarestaan hölkkäämällä, liikkumalla siellä lastenvaunuineen ja seuraamalla kauniin suihkulähteen veden tanssia musiikin mukaan. Erityisen mieluisaa se näytti olevan paikalle tulleen koululuokan oppilaille.

Ilta-ateria miskolcilaisten Suomenystävien kanssa oli täysosuma samoin kuin näiden ystävien huolenpito meistä. He varustivat meidät mitä monipuolisimmin erilaisilla matkaeväillä Transilvanian matkaa varten. Tuli mieleen, että tuskin missään muualla suomalaisilla voi olla parempia ystäviä kuin Unkarissa!

Nagyváradissa ja Kolozsvárissa tuntui ikävältä kuulla tarinoita siitä, kuinka kaltoin Transilvanian unkarilaisia oli kohdeltu siellä etenkin toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina. Onneksi tilanne on nyt jo paljon parempi, mutta toivomisen varaa vieläkin on.

Unkarin valtion nykyinen taloudellinen ja henkinen tuki vuodesta 1920 rajan takana eläneille unkarilaissukupolville, esimerkiksi heidän lastensa koulutuksen järjestämisessä ja heidän unkarin kielen taitonsa säilyttämisessä taitaa olla tärkeämpää kuin me yleensä täällä Suomessa ymmärrämme.

Toisaalta voi sanoa, että nykypäivän Nagyvárad ja Kolozsvár näyttivät voivan paljon paremmin kuin osasimme odottaa. Huomiota herätti kuitenkin unkarilaisväestön osuuden nopea väheneminen Kolozsvárissa, mikä johtuu etupäässä muualta muuttavien romanialaisten suuresta määrästä, mutta myös siitä, että paljon nuoria unkarilaisia muuttaa pois Romaniasta.

Kun menimme syvemmälle itään Székely-maahan, unkarilaisten osuus väestöstä oli edelleen suuri ja he tuntuivat ylpeydellä edelleen säilyttäneen kansallisen tietoisuutensa. Szekely-maan tiet eivät olleet kovin leveitä, mutta yleensä teiden päällystys oli hyvässä kunnossa. Teillä näki autojen ohella myös hevosten vetämiä rattaita. Yleensä rattaita oli valjastettu vetämään kaksi hevosta.

Maatilamajoituksessa meitä kohdeltiin uskomattoman hyvin ja isäntien perimät euromääräiset maksut olivat suorastaan pilkkahintoja.

Liisa ja Jorma Perälä

Miskolcin viinikellarissa

Transilvanian retkemme alkajaisiksi saimme tutustua ystävyyskaupunkimme Miskol-

Korrekti liputus Korondsissa kylän läpi menevän valtatien varrella. Vasemmalla Székelyföldin lippu, sitten Korondin oma lippu tai viiri, EU:n lippu ja Romanian lippu, mutta Unkari puuttuu. Kuva Jorma Perälä.

cin ystäviin, niin entisiin kuin uusiinkin. Olimme saaneet myös kutsun vierailla Avasin rinteillä sijaitsevassa paikallisessa viinikellarissa. **Péter Hölz,** johon olimme tutustuneet jo vuonna 1989 Tampereen Työväen Uimareitten ystävyyskaupunkivierailun yhteydessä, toimi viinikellari-isäntänämme.

Pikkubussilla kiipesimme Avasin pohjoisrinteelle, jossa tunnelmallisia viinikellareita on riveittäin. Siellä on myös Péterin viinikellari, joka on kuulunut Hölzien suvulle jo pitkään. Péter on vanhojen viininvalmistusperinteiden edustaja, joka viime vuosina on osallistunut viineillään seutukunnan kilpailuihin ja saavuttanut sekä kunniakirjoja että muuta arvostusta tällä vaativalla alalla. Péter ja hänen kumppaninsa eivät viljele viiniä, vaan ostavat rypäleet alueiden viljelijöiltä ja valmistavat niistä sekä puna-, valko- että roséviiniä.

Perehdyimme eri viinilaatuihin sekä maistelemalla että haistelemalla. Iltamme kului varsin rattoisasti. Péterin asiantuntevan opastuksen ja Irmelin erinomaisen tulkkauksen avulla pääsimme sisälle eri viinilajien saloihin, makuihin ja tuoksuihin.

Viinien lisäksi valmistetaan myös pálinkaa, jolla niin ikään on pitkät ja väkevät perinteet.

Illan pimentyessä ihailimme iltataivasta ja Avasin rinteltä avautuvaa hienoa näkymää yli Miskolcin kaupungin. Tämä oli hyvä alku retkellemme, aamulla suuntasimme uusiin seikkailuihin kohti Transilvaniaa.

Aino ja Rauno Erenius

Nostalgisia kyliä ja teatteria

Olin yllättynyt Transilvanian upeasta luonnosta ja kauniista kaupungeista. Olin kuullut kyllä kommentteja, mutta maisemat täytyy itse nähdä! Vihreät kumpuilevat niityt lammaslaumoineen, maalaismaisemat parhaimmillaan: pikku kylät, jotka kovasti muistuttivat Unkarin kyliä, värikkäät talot ja kaupungit joissa pysähdyimme. – Luonnon muovaamana vastakohtana oli taas jylhä Sammakkojen sola, *Békás-szoros.*

Vanhoja rakennuksia oli entisöity kauniisti ja pysähdyspaikoissamme saimme aina asiantuntevaa paikallista opastusta, tietenkin omien asiantuntijoidemme lisäksi. Parissa yöpymispaikassa maaseudulla oli mielenkiintoista tutustua sikäläisiin majoitusyrityksiin, saimme runsaasti paikallista ruokaa sekä viiniä ja pálinkaakin maisteltiin. Isäntäperheet puhuivat unkaria.

Teatterin harrastajana jäi erityisesti mieleeni **Nagyváradin teatteri** *(Szigligeti Színház, Teatrul de Stat din Oradea, Oradea State Theatre, Szigligeti Theatre, Nagyvárad* – englanninkielinenkin nimi on erilainen lähtökielestä riippuen!), jossa kuulimme oppaanamme toimineen Emilia Feketen perusteellisen selostuksen. Rakennus mainitaan yhdeksi kaupungin tärkeimmistä ja perinteikkäimmistä. Teatterin avajaiset olivat lokakuussa 1900 ja kaupungin ensimmäiset sähkövalot asennettiin juuri teatterirakennukseen. Yli satavuotias rakennus on entisöity todella kauniisti.

Vielä muutama vuosikymmen sitten unkarilaiset eivät päässeet teatteriesityksiä seuraamaan silloisen valtapolitiikan vallitessa. Nykyään teatterissa esitetään sekä romanianettä unkarinkielistä ohjelmistoa, näytelmiä, oopperoita ja konsertteja. Taloon mahtuu 670 katsojaa. Näimme esittelykierroksemme aikana teatterin lavalla esityksen harjoittelua ja myös kuoro esiintyi meille.

Unkarissa olimme mennen tullen. Budapestissa ehdimme tutustua uuteen metrolinjaan ja Miskolcissa tavata ystäviämme illallisen merkeissä. Paluumatkalla yövyimme Debrecenissä, jossa myös saimme asiantuntevaa opastusta. Aikaisemmin olen vain pistäytynyt siellä, joten näkemistä oli paljon, mm. reformoidun koulun yhteydessä oleva museo oli mielenkiintoinen.

Marjut Huhtinen

Miksi pitää matkustaa noin merkillisiin paikkoihin – Unkariin ja Transilvaniaan?

Suomi-Unkari Seuran jäsenille esitettynä tuollainen kysymys on hämmentävä, sillä kiintymyksemme Unkariin ja pitkäaikainen mielenkiinto ja uteliaisuuskin Romanialle menetettyyn tai luovutettuun maa-alueeseen, Transilvaniaan on itsestään selvä. – Tämän lehden edellisessä numerossa tätä teemaa oli käsitelty artikkelissa Unkari ja Transilvania eli Erdély. Lisäksi tiesimme, että puheenjohtajamme Irmeli Kniivilä on opettanut **Kolozsvárin** eli **Clujn** yliopistossa useita vuosia ja asunut Romaniassa. Ryhmässämme oli muitakin hyvin unkarin kieltä osaavia. – Siis, mikä oli lähtiessä!

Matkan yhtenä tarkoituksena oli viedä ryhmämme mukana Miskolcin Unkari-Suomi Yhdistykselle osa Tamperetta kuvaavan sarjakuvakirjan unkarinkielisestä painoksesta *(Pauli Kallio ja Tiitu Takalo, Ottopoikia ja työläistyttöjä; yhdeksän tarinaa Tampereelta)*. Toivoimme, että kirjaa hyödynnettäisiin paikallisten koulujen Suomi-viikolla syksyllä 2014.

Ennen **Miskolcia** meillä oli kuitenkin mahdollisuus viettää pari päivää Budapestissa. Saapuminen lentokentältä keskustaan oli metron portailla niin vauhdikasta, että jouduimme turvautumaan ambulanssiin. Näiden päivien aikana tutustuimme toisiimme, söimme yhdessä, maistelimme viinejä ja kokeilimme uutta metrolinjaakin. Jotkut shoppailivat ja osa kävi katsomassa Toulouse-Lautrecin laajaa näyttelyä taidemuseossa Sankareiden aukion reunalla.

Junamatka Budapestista Miskolciin sujui rattoisasti maisemia katsellen ja hapankirsikoita maistellen. Miskolcin rautatieasemalla sikäläiset ystävät ottivat meidät vastaan Suomen lippuja heiluttaen. Lyhyen tauon jälkeen nautimme miskolcilaisten ystävien kanssa juhlavan yhteisen illallisen hotellimme ravintolan ulkoterassilla. Lämminhenkisen tilaisuuden päätteeksi oli järjestetty perinteinen viinikellariretki ja loppuilta kului rattoisasti seurustellessa ja Irmelin sekä isäntämme, **Péter Hölz**in kertoessa kulloinkin nautitun viinin erityispiirteistä.

Bussiretkemme alkaa

Seuraavana aamuna lähdimme runsaiden lahjaeväiden kanssa kohti Romanian Transilvaniaa, tällä kertaa unkarilaiskuljettajan turvallisessa bussikyydissä. Rajanylitys Romaniaan sujui mutkattomasti. Monella oli mielessään mielikuvia tulevasta; niitähän olivat ruokkineet erityisesti romanikerjäläiset. Oliko tämä EU-maa todella rutiköyhä? Entä sitten Transilvanian ja Unkarin suhde, jonka paralleelina suomalaisen mieleen tulee menetetty Karjala? – Toisaalta aivan muusta ovat kertoneet romanialaiset elokuvat (ei vain Draculasta!), musiikin laaja kirjo unkarilaisista kansanlauluista jazziin ja poppiin ja maan monipuolinen

Tämäkin on Nagyváradin keskustaa. Talon omistajaa ei ole tavoitettu tai hän on varaton. Seuraavalla sivulla Makoveczin suunnittelema Csíkszeredan kirkko Kuvat Maija Wahlgrén.

kulttuurihistoria.

Kun Transilvania tarkoittaa ”maata metsän takana”, niin oli jännittävää tarkkailla niin auton ikkunasta kuin pysähdyspaikoillakin, mitä ensikertalainen ensisilmäyksellään näkisi. Oli laajoja pelto- ja niittyaukeita, kumpuilevia, metsäisiä vuoristorinteitä, isoja lammaslaumoja paimenineen. Pienet kylät olivat osittain ränsistyneitä, mutta toisaalta näkyi myös korjattuja ja uusia taloja. EU:n lippu liehui joissakin rakennuskohteissa merkkinä siitä, että EU:n tukea oli voitu käyttää hyväksi. Ja kuten myöhemmin huomattiin, tukea ovat saaneet myös jotkut sellaiset lukiot ja yliopistot, joissa annetaan unkarinkielistä opetusta. Merkillepantavaa oli, että pienissäkin kylissä eri uskontokuntien kirkot sijaisivat sulassa sovussa lähellä toisiaan.

Ensimmäinen varsinainen kaupunkikohde oli **Nagyvárad** (rom. Oradea). Oppaanamme oli opiskelijapoika, joka esitteli meille keskustaa, vei meidät aivan ihanaan teatteriin *(Szigligeti Színház)*. Näimme muitakin ydinkeskustan upeita rakennuksia *(Sas-palatsi)*. *Partiumin kristillisen yliopiston* iäkäs emeritusprofessori kertoi meille huolestuneena unkarinkielisen opetuksen jatkomahdollisuuksista ja lähimenneisyyden tapahtumista.

Kolozsvárista Marosvásárhelyihin

Nagyváradista matkamme jatkui kohti **Kolozsvária,** Transilvanian vanhaa pääkaupunkia. Matkan aikana ihmetystämme herättivät Banffyhunyadin kimmeltävät, monikupoliset rakennukset, jotka etäisesti muistuttivat satukirjojen tyyliteltyjä, ehkä hiukan kammottaviakin linnoja. Mitä ne olivat?

Kolozsváriin aioimme tutustua perusteellisemmin paluumatkalla ja tihkusateessa kävellen tehdyn tutustumiskierroksen jälkeen lähdimme iltapäivällä kohti seuraavaa kohdettamme, joka oli **Marosvásárhely.** Siellä olikin tutustumisenarvoinen ra-

kennus, ensimmäisen maailmansodan aattona valmistunut Kulttuuripalatsi *(Kultúrpalota),* joka tuomiokirkon ohella on kaupungin tärkeimpiä nähtävyyksiä upeine lasimaalauksineen ja värikylläisine freskoineen, jotka kaikki henkivät omaperäistä jugendtyyliä, kuten koko rakennuskin. Palatsissa oli esillä korkeatasoinen taidekokoelma ja upea konserttisali on jatkuvassa käytössä. Nuoret ja lapset saavat myös musiikkiopetusta tuon erikoislaatuisen talon monissa saleissa.

Lounastaessamme pääkadun varrella herätti huomiotamme – satunnaisten kerjäläispoikien ohella – ohikulkevien paikallisten romaninaisten vaatetus: se oli olennaisesti värikkäämpää ja kevyemmän oloista kuin meillä Suomessa.

Kylpylöitä, suolajärviä ja -kaivoksia

Szovátaa odotimme innokkaasti, olihan tarkoituksemme käydä uimassa paikallisessa suolajärvessä. Yöpymispaikkamme oli Ildikó Vendégház, ”Ildikón Vierastalo” mutta itse käyttäisin miellyttävästä majapaikastamme itselleni tutumpaa saksankielistä nimitystä *Gasthaus.* Yltäkylläisen aamiaisen jälkeen lähdimme etsimään piskuisen vuoristokylän järveä. Itse asiassa Szováta oli varsin moderni kylä terassiravintoloineen ja sievästi uudistettuine loma- tai kylpylähotelleineen, joita riitti pääkadun varrella. Szováta onkin lähinnä kesälomakohde, tosin talvellakin sinne saapuu turisteja hiihtämään ja laskettelemaan. Meille oli suuri pettymys, kun emme päässeetkään uimaan **Karhujärveen** *(Medve-tó, Lacul Ursu).*

Järvi on kuulemma Euroopan suurin ns. helioterminen, terapeuttinen mineraalijärvi. Järvessä kylpemisen on väitetty auttavan mm. ihotauteihin, reumaan, gynekologisiin ongelmiin, hermo- ja verisuonisairauksiin sekä peräpukamiin. – Ruumiinkuntomme säilyi siis entisellään, mutta hyvin ravittuina ja majapaikan omistajan vilkuttaessa hyvästiksi pääsimme jatkamaan matkaa ja tutustumaan pian läheiseen **Parajdin** suolakaivokseen ja samalla hengittämään kaivoksen terveellistä, suola- ja mineraalipitoista ilmaa. – Näillä seuduilla luonto oli silmiinpistävän kaunista ja eräissä kylissä tieltä pihalle johtivat toinen toistaan tai-

dokkaammat, puuleikkauksin koristetut perinteiset puuportit, *Székely-kapu.* Portteihin on usein kaiverrettu tekijän tai isännän nimen ohella tervetulotoivotus vieraalle.

Pysähdyimme myös **Csíkszeredassa.** Siellä pyrähdimme Makó-suvun linnaan sekä tutustuimme omaleimaisen unkarilaisen arkkitehdin **Imre Makoveczin** suunnittelemaan kirkkoon. Huono sää palkitsi epäsuorasti meidät, sillä suunniteltua lyhyempien pysähdysten ansiosta pääsimme tutustumaan myös Segesvárin kaupunkiin, joka alun alkaen ei kuulunut matkasuunnitelmaamme. Segesvárin ainutlaatuisen hyvin säilynyt vanha keskusta ja linnan alue on alun alkaen ollut keskiaikainen linnoituskaupunki; nykyisin se on Unescon maailmanperintökohde. Se on yksi parhaiten säilyneitä keskiaikaisia kaupunkimiljöitä koko Euroopassa. Kaupungin perustajat olivat saksalaisia maahanmuuttajia, joita jo 1100- ja 1200-luvulla erioikeuksia lupaamalla houkuteltiin muuttamaan Transilvaniaan käsityöläisiksi ja käymään kauppaa sekä turvaamaan Unkarin kuningaskunnan rajoja.

Yöpyminen **Gyergyószárhegyn** *Kozma Vendégházassa* oli jo sinänsä elämys ystävällisen isäntäparinsa ja maanläheisen pihapiirinsä vuoksi. Tarjoilu oli jälleen kerran ylenpalttista; ruokaa ja juomaa riitti niin illalla kuin aamullakin, ja joillekuille meistä jäi ehkä mieleen jokin isännän kertomista székelyvitseistäkin. Aamulla joka tapauksessa heräsimme kukon kiekaisuun ja utuisesta säästä huolimatta päätettiin uhmata ilmojen haltijatarta ja lähdimme ”Sammakoiden solalle”*(unk.Békás-szoros, rom. Cheile Bicazului).* Tie solalle kulki uskomattoman upeiden ja jylhien vuoristomaisemien halki. Keskellä Karpaatteja oli 1800-luvun puolivälissä tapahtuneen maanvyöryn seurauksena syntynyt Punainen l. Verinen järvi *(rom. Lacul Rosu),* unkariksi **Gyilkos-tó** *(suom. Murhajärvi).* Ylhäällä vuoren rinteellä oli nähtävissä vielä jälkiä aikoinaan Itävalta-Unkarin keisarikunnan ja Romanian kuningaskunnan rajalle vuorenseinämään hakatusta Unkarin vaakunasta.

Käsitöitä ja käsityöperinteen vaalintaa

Huikeiden näköalojen jälkeen pikkubussimme kääntyi vihdoin kohti Kolozsvária. Matkalla kuljimme jälleen vuoristomaisemien halki ylänköalueelle. Ohitimme taas monia lehmiä ja hevosia sekä suuria lammaslaumoja ja tietysti paimenia koirineen ennen kuin saavuimme **Székelyudvarhelyn** kaupunkiin. Pienissä asutustaajamissakin oli kauniita kukkaportteja ja EU:n lippuja liehui monen julkisen rakennuksen katolla yhdessä Romanian lipun kanssa.

Erääksi pysähdyspaikaksemme olimme valinneet kädentaidoistaan eli naisten perinteisten mallien mukaan valmistamista taidokkaista käsitöistä sekä erityisesti keramiikasta tunnetun **Korondin** kylän. Aika moni meistä taisi löytää sieltä näitä kylän perinteelle uskollisia tuotteita kotiin vietäväksi.

Matkatoverimme **Ulf Sörlin** oli ”bongannut” unkarilaisesta Duna TV :stä **Válaszútissa** sijaitsevan hienon käsityömuseon. Matkanjohtajamme suhteilla pääsimme tutustumaan tuon museon kansatieteellisesti merkittäviin, ainutlaatuisiin unkarilaisen käsityötaidon aarteisiin. Kohde oli yksi matkamme parhaista ja kulttuurisesti sisältörikkaimmista.

Takaisin Unkariin

Ryhmämme Debrecenissä, etualalla keskellä oppaamme Ilona Nagy-Molnár.

Viimeinen yöpyminen Transilvanian puolella oli jälleen Kolozsvárin Agape-hotelli *(Agape* = jumalallinen rakkaus). Turvallinen bussimme – ja kuljettajamme – kuljettivat meidät viimeiseen kohteeseemme, Unkarin **Debreceniin** ja majoituimme melkeinpä ylellisen tuntuiseen *Centrum*-hotelliin, joka nimensä mukaan sijaitsi kaupungin ydinkeskustassa, kuuluisan Suurkirkon *(Nagytemplom)* vieressä.

Monissa matkan pääkohteissa jokin matkanjohtajamme Irmeli Kniivilän oppilaista tai pitkäaikaisista ystävistä oli lupautunut tulemaan paikalliseksi oppaaksemme. Debrecenissä se oli **Ilona Nagy-Molnár**, Debrecenin yliopiston latinan opettaja, joka puhui todella kaunista ja puhdasta suomea. Lyhyen kaupunkikierroksen aikana poikettiin myös 1500-luvun puolivälissä toimintansa aloittaneessa kalvinistisessa oppilaitoksessa *(református kollegium),* jossa on opiskeltu vuosisatoja peruskoulusta yliopistotasolle saakka. Siellä oikein tunsi historian siipien havinan.

Miellyttävässä kaupunkikeskustassa oli vielä mahdollisuus poiketa kauppahalliin tai muihin liikkeisiin. Etenkin naisväki saattoi tehdä tuiki tarpeelliset ostoksensa eli hankkia suosittua ”normaalbörrää”, so. normaalille iholle, *normál bőrre,* tarkoitettua kosteusvoidetta. – Sen jälkeen olikin lähtö rautatieasemalle ja paluu Budapestiin; itse asiassa jäimme junasta Kőbányan asemalla ja jatkoimme bussilla Ferenc Lisztin lentoasemalle.

Siis, miksi pitää matkustaa niin merkillisiin paikkoihin? Mitä Unkariin tulee, me matkalaiset rakastamme Unkaria ja hyviä unkarilaisia ystäviämme. Transilvania (Erdély) on historialtaan ainutlaatuinen, tutustumisen arvoinen, huikaisevan kaunis ja alun alkaen unkarilainen Romanian alue.

Tuulikki Telemäki

Onko unkari suomalais-ugrilainen kieli?

Jobbik-puolueen parlamenttiedustajan mukaan paradigmanvaihto on tarpeen unkarilaisten esihistorian tutkimuksessa. Näin otsikoi Unkarin Tietotoimisto, MTI erään uutisensa 8.8.2014.

Moni meistä voi mielessään kysyä, mitä paradigma oikeastaan tarkoittaa. – Paradigma on jonkun tieteenalan kulloinkin yleisesti hyväksytty oppirakennelma, ajattelutapa tai suuntaus. – Määrittely pitää sisällään myös ajatuksen, että tietämyksemme karttuessa vakiintuneesta mallista voidaan luopua, jos uusi ajattelutapa selittää tutkittavaa ilmiötä aiempaa teoriaa aukottomammin. – Jobbik-puolue kiirehtii paradigmanvaihdosta nimenomaan unkarilaisuuden tai unkarilaisten, *magyarság,* esihistorian tutkimuksessa.

Teesi ...

Puolueen parlamenttiryhmän jäsen **Balázs Ander** totesi tiedotustilaisuudessaan, ettei Unkarin tiedeakatemian Humanististen tieteiden tutkimuskeskukseen perustettu esihistoriaa tutkiva työryhmä riitä, vaan Anderin käsityksen mukaan tarvitaan itsenäinen tutkimuslaitos. Hän totesi, että unkarilaisten esihistorian kysymyksiä olisi tutkittava monitieteellisestä näkökulmasta, siis historian, arkeologian, antropologian, genetiikan ja kansanmusiikintutkimuksen näkökulmasta.

Ander torjui tiedeakatemian aiemmassa tiedotteessaan esittämän käsityksen, jonka mukaan kansallisen kulttuurin ja sivistyksen vaalijat edustaisivat osa- tai alakulttuuria. Jobbik-puolueen käsityksen mukaan alakulttuurin edustajina voidaan pitää sellaisten tilaisuuksien kuten Ozoran festivaalin huumeistaan kuuluisaa vakioyleisöä. [Tällä huomautuksellaan Jobbik-puolueen edustaja viittasi Balatonin kaakkoispuolella, Ozorassa järjestettyyn festivaaliin, joka jo kahtena kesänä on tullut kuuluisaksi huumausainetakavarikoistaan ja poliisiratsioistaan.]

Poliitikon mielestä unkarilaisten tulee ymmärtää, että ”me olemme erittäin vanhan, arvokkaan arokulttuurin perillisiä, emmekä ole saapuneet tänne Karpaattien altaaseen tyhjästä”. Uusien tutkimustulosten valossa “vanhentunut suomalais-ugrilainen teoria” on Anderin mukaan heitettävä romukoppaan. Esimerkkinä hän nosti esille, että **András Zsolt Bíró** on Kazakstanissa suorittamiensa Y-kromosomitutkimusten avulla tuonut esille uusia tutkimustuloksia, jotka voivat asettaa aivan uuteen valoon unkarilaisten muinaishistorian.

Jobbik-puolueen käsityksen mukaan virallisen tieteellisen elämän tulisi vahvistaa unkarilaisuuden kansallista säilymistä ja unkarilaista identiteettiä. Positiivisena aloit-

teena ja alkuna tähän suuntaan Ander nosti esille *Kurultáj*-tapahtuman, johon poliittinen vastustajakin otti osaa. Anderin mukaan tapahtuma symbolisoi hyvin itäisten kansojen keskinäistä sukulaisrakkautta, *testvéri szeretet,* ja nämä kansat voivat tarjota veljellistä apua, *baráti segítség,* itäiselle avaukselle, *keleti nyitás*. Keleti nyitás on Unkarin hallituksen 2013 lanseeraama talouspoliittinen linjaus, jonka ytimenä on taloussuhteiden edistäminen erityisesti Venäjän ja Keski-Aasian sekä Kaukoidän ja Kaakkois-Aasian maiden kanssa.

... ja antiteesi

Unkarilaisten ”muinaishistoria” nousee sikäläisessä keskustelussa esille yllättävän usein. Osasyynä on – omaan historiaamme verrattuna – lähteiden runsaus, jos kohta lähteet muuttuvat sitä fragmentaarisemmiksi, mitä kauemmaksi ”historian hämärään” palataan. Hyvin kiivastakin keskustelua käydään ajoittain – kuten nytkin – unkarilaisten alkuperästä ja unkarilaisten ”sukulaiskansoista” sekä unkarin kielen sukulaiskielistä. Lähteiden niukkuus ja niiden erilaiset tulkinnat antavat mahdollisuuksia erilaisille teorioille ja spekulaatioille, joilla halutaan haastaa ”vallitsevat akateemiset käsitykset”.

Arkeologit ja kielitieteilijät ovat niin Unkarissa kuin Suomessakin tahoillaan tutkineet toisaalta unkarilaisten ja toisaalta suomalaisten esihistoriaa sekä unkarin ja suomen kielen kehitystä. Toisessa maassa syntynyt tutkijoiden konsensus ei välttämättä vastaa täysin toisessa maassa käydyn keskustelun tulosta, mutta kielten sukulaisuutta ei kukaan tutkija kyseenalaista.

Yhden tieteenalan piirissä saavutetut tulokset voivat olla keskenään ristiriidattomia, mutta eri tieteenalojen varsin vakiintuneidenkin käsitysten esittäminen rinnakkain saattaa tuoda esille tieteenalojen välisiä eroja. Sekä suomalaiset että unkarilaiset kielitieteilijät ja arkeologit ovat kuitenkin vuosikymmeniä sitten hyväksyneet ajatuksen, että ”sukulaiskielten” puhujien ei tarvitse olla ”etnisiä sukulaisia”.

Tässä mielessä humanisti Ander esittääkin varsin radikaalin vaatimuksen esittäessään, että ”suomalais-ugrilainen teoria” joutaa geenitutkimuksen perusteella romukoppaan.Geenitutkimus – niin mitokondriaalisen dna:n kuin Y-kromosominkin vaihtelusta saadut tulokset – herättävät enemmän kysymyksiä kuin antavat vastauksia. Teorioita näiden tulosten perusteella sen sijaan voidaan esittää runsaastikin. Yksi asia näyttää varmalta: esihistoriallinen menneisyytemme on ollut monivaiheisempaa ja vuorovaikutuksemme kulloistenkin naapurien kanssa värikkäämpää kuin osaamme kuvitellakaan.

Meillä maallikoilla on tarve ymmärtää vaikeitakin asioita, siksi vaadimme asiantuntijoilta selittämään komplisoituja ilmiöitä ”yleistajuisesti”. Miksi suomalaiset tai unkarilaiset ovat sellaisia kuin ovat? Romantiikan historiantutkimus 1800-luvun alkupuolella löysi selitykseksi ”kansanluonteen”, jolle tänään hymähtelemme. Geenitutkimus löytää eroja ja samankaltaisuuksia geeniryvästen, ns. haploryhmien tutkimuksen avulla, mutta mitä niistä voi päätellä? Samankaltaisuuksien selittäminen ”sukulaisuudeksi” voi olla harhaanjohtava yleistys.

Sen sijaan *turanilaisuus* eli teoria turkkilaisia kieliä puhuvien kansojen keskinäisestä yhteenkuuluvuudesta ja sukulai-

suudesta on maallikoillekin ymmärrettävä selitys ainakin Unkarissa. Se viittaa Aasiaan tai ainakin "itään", josta unkarilaisetkin ovat tulleet Karpaattien altaaseen yhtenä "arosivilisaationa". Näiden kansojen edustajien elokuun alussa Unkarissa järjestetty yhteiskokoontuminen, *Kurultáj*,* on järjestäjien mukaan osoitus tästä "itäisestä yhteydestä".

Tapahtuman pääorganisaattori oli Unkarin Turanilaisen Säätiön puheenjohtaja, em. András Zsolt Bíró, joka erityisesti iloitsi siitä, että tapahtuman suojelijana paikalla oli poliittinen vastustaja, parlamentin varapuhemies **Sándor Lezsák.** – Lezsák olikin kesäkuun alussa Bakussa virittämässä yhteistyötä turkkilaisia kieliä puhuvien maiden parlamenttien kanssa. Lezsák ei sanonut puhuessaan parlamenttienvälisessä kokouksessa unkarin olevan turkkilainen kieli, mutta "itäinen" ja "aasialainen" yhteys näiden kansojen ja unkarilaisten muinaishistoriassa oli hänen mukaansa kiistaton. Varapuhemiehen viittaus oli Unkarin hallituksen uuden talouspoliittisen linjauksen, Itäisen avauksen, mukainen, minkä hän itsekin totesi. – Näin esihistoria kytkeytyy päivänpolitiikkaan ja yhdistää hallituspuolueita ja oikeisto-oppositiota. – Ulkopuolisen on vaikea nähdä, kumpi on ensisijaista, mutta epäilen, että talouspolitiikka. Ongelmallista on se, miten hallitus tukee näitä "yhden asian liikkeitä" tutkimuksen ja kultuurin nimissä ja ohjaa niihin (kuten erillisiin uusiin tutkimuslaitoksiinkin) määrärahoja, jotka monien mielestä tuottaisivat parempia tuloksia esim. korkeakouluille ja akatemialle kohdistettuna.

*) *Kurultáj* on kokousta ja kokoontumista tarkoittava sana, joka siirtyi 1200-luvulla mongolin kielestä turkkilaisiin kieliin ja on tässä muodossa lainattu nyt unkariin po. perinnetapahtuman nimeksi.

Lisää aiheesta seuran verkkosivulla otsikolla *Unkarilaisuuden itäiset juuret*

Tenho Takalo

Finn-magyar tematikus szótár

Suomalais-unkarilainen temaattinen sanakirja on nyt tilattavissa

Zsuzsa Bánszegi on koonnut ja toimittanut ensimmäisen suomi-unkari temaattisen sanakirjan, *Finn-magyar tematikus szótár*. Kirjan 19.000 hakusanaa kattaa sekä arkikielen sanoja ja fraaseja että ammattisanoja. Sanaston tarkoitus on laajentaa ja syventää suomen tai unkarin kielestä kiinnostuneiden sanavarastoa sekä helpottaa selviytymistä tietyistä elämätilanteista ryhmittämällä eri teemoja ja niiden sanastoa. Kirja tarjoaa sellaisen suomi-unkari sanavaraston, joka on nykypäivän kielenkäytön mukaista ja vastaa nykyään käytettyä (arkikielenkin) sanastoa.

Kirja tutustuttaa Suomen ja Unkarin kulttuurin nykypäivään ja perinteisiin. (Lapin vaelluksella, Saunakulttuuri Suomessa, Viinikulttuuri Unkarissa, Terveyskylpylät Unkarissa). Temaattinen sanakirja soveltuu erinomaisesti sekä itsenäisen että ryhmäopiskelun tueksi, kun opiskelija tai kieltä puhuva haluaa laajentaa tiettyjen alojen sanavarastoa.

Asiaryhmien yhteydessä on esimerkkilauseita, jotka helpottavat sanojen tai termien oppimista ja muistamista.

Sanakirjassa on:

- 344 sivua
- 40 pääaihepiiriä + 289 alateemaa
- lukujen lopussa esimerkkilauseita
- tietoa Unkarin ja Suomen kulttuurista
- hakusanoja monilta erikoisaloilta
- ajantasainen yleiskielen sanasto
- 19.000 hakusanaa

Temaattista sanakirjaa myyvät Tampereen Suomi-Unkari Seuran hallituksen jäsenet. Hinta 30 euroa + mahdolliset postikulut.

Oiva lahja unkarilaiselle ystävälle!

Modernismin määrittely

Kalle Päätaloa fanittava isä esittelee ylpeänä uusinta lukukokemustaan tyttärelleen. Tämä suhtautuu hiukan väheksyen isänsä lukuharrastukseen. – Isä kehaisee: *"Tässä on todella moderni kirjailija."*

"Mihin perustat moisen väitteen?", kysyy kirjallisista tyylisuunnista tietoinen tytär hiukan ilkikurisesti.

"No siihen, että vuodesta 1986 hän on kirjoittanut kaikki teoksensa tietokoneella", vastaa atk-kurssille vastikään ilmoittautunut isä ylpeänä.

Tähän 1990-luvulla tapahtuneeseen Mäkisen perheen sanailuun keittiön kahvipöydän ääressä sekä moniin muihin episodeihin tamperelaisten historiassa voit tutustuttaa unkarilaisen tuttavasi antamalla hänelle yhdistyksen julkaiseman sarjakuva-albumin **Fogadott fiúk és munkáslányok - Kilenc képregény Tamperéből.** Pauli Kallion ja Tiitu Takalon sarjakuva kertoo Tampereen ja tamperelaisten elämästä ja historiasta kokonaisen vuosituhannen ajalta yhdeksänä episoditarinana.

Fogadott fiúk és munkáslányok -julkaisua myyvät hallituksen jäsenet. Hinta jäsenille 10 euroa ja muille 15 euroa.

Ottopoikia ja työläistyttöjä: Yhdeksän tarinaa Tampereelta -julkaisu on saatavissa Museokeskus Vapriikista myös suomeksi.

Ajankohtaista

YHDISTYKSEN INTERNETSIVUT. Seuraa **facebook**-sivuamme tai vieraile **www-sivullamme**. Molempien tapahtumatiedot pyritään pitämään ajan tasalla myös Unkarin Uutisten ilmestymisten välillä.

Yhdistyksen www-sivut ovat osoitteessa **http://www.suomiunkari.fi/osastot/wordpress/tampere/.** Ajankohtaista tietoa on myös sosiaalisessa mediassa yhdistyksen **facebook**-sivulla: **Tampereen Suomi-Unkari Seura.**

******

TAPAAMISET JA ASIOINTI. Yhdistyksen sihteeri **Laura Panula** on tavattavisa sopimuksen mukaan Kansainvälisessä toimintakeskuksessa, Suvantokatu 13, II krs. Varsinaista päivystysaikaa ei ole. Toimistolla on myytävänä Unkariin ja unkarin kielen opiskeluun liittyvää kirjallisuutta. Hallituksen jäsenten yhteystiedot ovat tämän lehden takakannen sisäsivulla sekä yhdistyksen internetsivuilla.

******

Syyskauden toimintaa

TULOSSA unkarilainen ruokakurssi yhdessä Kalevan seurakunnan Unkari-piirin kanssa **lauantaina 20. syyskuuta klo 10** alkaen, paikkana Kalevan kirkon seurakuntatilojen keittiö. Tule tekemään ja syömään hyvää unkarilaista ruokaa omakustannushintaan 12 euroa!

Ilmoittautumiset 16. syyskuuta mennessä Irmeli Kniivilälle, puh. 050 5818471 tai s-posti: irmeli.kniivila@elisanet.fi.

TULOSSA muiden suomensukuisten kansojen kanssa vietettävä **yhteinen sukukansapäivä 18.10. klo 12-17.30** Monitoimitalo 13:n Wivi Lönn -salissa (katuosoite Satakunnankatu 13). Ohjelmassa mm. saamelainen runokonsertti, unkarilaista musiikkia, virolaista musiikkia, paneelikeskustelu pienten suomalais-ugrilaisten kielten säilymisestä, elokuvia jne. Lopullinen ohjelma ei ole vielä valmistunut, joten käy www-sivuillamme ja Facebookissamme tarkistamassa tilanne. Valmistaudu viettämään lokakuun kolmatta lauantaita Satakunnankatu 13:ssa, jossa tuolloin tarjolla on myös kahvia ja pikkusuolaista!

TULOSSA teatteriretki Helsingin kaupunginteatterin pienellä näyttämöllä lauantaina 25. lokakuuta klo 19 alkavaan **Anton Tšehovin** VANJA-ENO -näytelmän esitykseen. Ohjaajana on **Tamás Ascher,** lavastajana **Zsolt Khell** ja puvustajana **Györgyi Szakács,** kaikki unkarilaisia. Rooleissa esiintyvät mm. Esko Salminen, Santeri Kinnunen ja Martti Suosalo. Olemme varanneet seurallemme 20 lippua, lipun hinta on 41 euroa. Mikäli lähtijöitä ilmaantuu riittävästi, lähdemme bussilla, jolloin yhteishinnaksi tullee 65 euroa hengeltä, muutoin junalla.

Ilmoittautumiset viimeistään 1.10. Marjut Huhtiselle, puh. 040-5485116, s.posti: marjut.huhtinen@gmail.com,

TULOSSA mahdollisesti vielä myöhemmin syksyllä **unkarilaisten tanssien kurssi** yhdessä Porin yhdistyksen kanssa. Porilaiset tulisivat Tampereelle ja opettajana toimisi Suomessa asuva unkarilainen tanssinharrastaja. Keskusteluja käydään vielä mm. siitä, tarjottaisiinko kurssi ensisijaisesti lapsille vai aikuisille.

Myynnissä toimistolla ja tilaisuuksien yhteydessä

Mausteita:

Paprikamauste 50 g pakkauksissa sekä mietona että väkevänä----------2,00

Unkarilaista maustesekoitus 200g pakkauksessa ----------3,00

Julkaisuja

Fogadott fiúk és munkáslányok.
Kilenc képregény Tampereből.
Albumin hinta jäsenille ---------- 10,00
muille---------- 15,00

Unkarin kielen oppikirja Unkaria helposti 1 ---------- 23,00

Unkarin kielen oppikirja Unkaria helposti 2 ---------- 23,00

Oppikirjoihin Unkaria helposti 1 ja 2 liittyvät äänitteet cd:nä (1 myös kasettina)---------- 12,00

Unkaria helposti taskukoossa (matkailusanasto) ---------- 11,00

Unkarilais-suomalainen laulukirja Tavaszi szél ----------8,00

Domokos Varga: Viestejä talvisodan Suomesta ja kansannousun Unkarista---------- 10,00

Unkari. Maa, kansa, historia - nyt erä alennushintaan---------- 20,00

Bánszegi Zsuzsa, Finn-magyar tematikus szótár---------- 30,00

Tampereen Suomi-Unkari Seuran hallitus 2014

Puheenjohtaja
Irmeli Kniivilä
Hatanpään puistokuja 22 D 84
33900 Tampere
puh. 050-5818471
irmeli.kniivila@elisanet.fi

Sihteeri
Laura Panula
PL 97 33201 Tampere
puh. 044-0304566
laura.panula@suomi24.fi

Eija Kukkurainen
puh. 050 5631861
eija.kukkurainen@uta.fi

Simo Koho
puh. 3647617, 050-5542 426
simo.koho@kolumbus.fi

Auli Mattsson
puh. 040 7245969
auli.mattsson@gmail.com

Zita Székely
puh. 050 5294495
szekelyzita@hotmail.com

Varapuheenjohtaja
Jorma Perälä
Viimankatu 1 A 18
33900 Tampere
puh. 040 5778616
jperala@tpnet.fi

Taloudenhoitaja
Marjut Huhtinen
Simolankatu 71 as 13
33270 Tampere
puh. 040 5485116
marjut.huhtinen@gmail.com

Tenho Takalo
puh. 040 7323728
tor.takalo@gmail.com

Mária Uliczki-Peltola
puh. 050 5945841
maria.upeltola@saunalahti.fi

Maija Wahlgrén
puh. 040 7041151
maija.wahlgren@gmail.com

M
Itella Oyj

Muista!

UNKARILAINEN RUOKAKURSSI yhdessä Kalevan seurakunnan Unkari-piirin kanssa **lauantaina 20. syyskuuta klo 10** alkaen, paikkana Kalevan kirkon seurakuntatilojen keittiö. Tule tekemään ja syömään hyvää unkarilaista ruokaa omakustannushintaan 12 euroa! Ilmoittautumiset 16. syyskuuta mennessä Irmeli Kniivilälle, puh. 050 5818471 tai s-posti: irmeli.kniivila@elisanet.fi.

TULOSSA muiden suomensukuisten kansojen kanssa vietettävä **yhteinen sukukansapäivä 18.10. klo 12-17.30** Monitoimitalo 13:n Wivi Lönn -salissa (katuosoite Satakunnankatu 13). Lisätietoja Ajankohtaista-palstalla.

TULOSSA teatteriretki Helsingin kaupunginteatterin pienellä näyttämöllä lauantaina 25. lokakuuta klo 19 alkavaan **Anton Tšehovin** VANJA-ENO -näytelmän esitykseen. Ohjaajana on **Tamás Ascher,** lavastajana **Zsolt Khell** ja puvustajana **Györgyi Szakács,** kaikki unkarilaisia. Lisätietoja Ajankohtaista-palstalla.

PERNTEISET JOULUMYYJÄISET Kalevan kirkolla pidetään marraskuun lopussa, 27.11. klo 17-19.

PIKKUJOULU “tonttuillaan” Suvantokadulla 12.12. klo 18.